

Naslov originala:
PAROLES
Jacques Prévert

Copyright © 1949 Éditions Gallimard, Paris
Copyright © 2022 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Uredništvo:
Jelena Nidžović
Anja Marković

Prevod:
Radivoje Konstantinović

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Dragana Nikolić

Prelom:
Anica Lapčević

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo

ŽAK PREVER

REČI

Prevod sa francuskog i pogovor:
Radivoje Konstantinović

KONTRAST
Beograd, 2022.

POKUŠAJ OPISA JEDNE VEČERE
GLAVEŠINA U PARIZU – FRANCUSKA

Oni što pobožno...
Oni što složno...
Oni što trobojišu
Oni što inaugurišu
Oni što veruju
Oni što veruju da veruju
Oni što grakću
Oni pernati
Oni zubati
Oni što andromahuju
Oni što drednotuju
Oni što velikoslovljuju
Oni što pevaju po taktu
Oni što četkaju do glanca
Oni što su trbušati
Oni što obaraju pogled
Oni što znalački seku pile
Oni što su ćelavi u glavi
Oni što blagosiljaju hajke
Oni što idu u lov
Oni što ustajte mrtvi
Oni što nož na pušku
Oni što daju topove deci
Oni što daju decu topovima
Oni što ih vali nose a ne tonu
Oni što znaju da Pirej nije čovek
Oni što ih njihova divovska krila sprečavaju da lete

Oni što u mislima postavljaju krhotine boca
na Veliki kineski zid
Oni što kad jedu ovčetinu stavljaju masku vuka na
lice
Oni što krađu jaja a ne usuđuju se da ih
skuvaju
Oni što imaju četiri hiljade sto deset metara
Monblana, trista Ajfelove kule, dvadeset pet
santimetara obim grudi i ponosni su na to
Oni što sisaju Francusku
Oni što trče, lete i nas svete, svi oni i mnogi
drugi, ulazili su ponosito u Jelisejsku palatu,
šljunak je škripao pod njihovim nogama, tiskali
su se, žurili, jer su išli na večeru glavešina i svako
je sebi načinio glavu kakvu je hteo.

Jedan glavu lule od pečene zemlje, drugi glavu engleskog admirala; bilo ih je sa glavama od smrdljivih bombi, sa likom Galifea, glavama životinja koje boli glava, glavama Ogista Konta, Ruže de Lila, svete Tereze, sa glavama u obliku švargle ili noge, glavama crkvenih prelata i mlekađžija.

Neki su, da bi zasmejali svet, nosili na ramenima ljupke teleće glave sa tako lepim i tužnim licima, sa peršunom u ušima skrivenim kao morska trava u šupljinama stenja tako da ga niko nije primećivao.

Jedna majka sa glavom pokojnice pokazivala je smejući se svoju kćer sa glavom sirotice jednom starom diplomati porodičnom prijatelju koji je sebi načinio glavu Solejlana.

To je bilo prekrasno i istinski ljupko i odavalo tako pouzdan ukus tako da je, kad je naišao Predsednik sa glavom Kolumbovog jajeta, nastala prava eksplozija oduševljenja.

„To je bilo jednostavno, ali je trebalo da se neko seti”, kaže Predsednik rasklapajući salvetu, a zvanice, videći toliku dovitljivost i jednostavnost, ne mogu da savladaju uzbuđenje; kroz kartonske oči krokodila jedan debeli industrijalac proliva istinske suze radosnice, jedan krokodilčić gricka sto, lepe žene vrlo nežno trljaju svoje grudi, a admiral, ponesen oduševljenjem, ispija šampanjac iz kristalne čaše sa pogrešne strane, guta postolje čaše i, usled perforacije utrobe, umire na nogama držeći se za naslon stolice kao za brodsku ogradu i vičući: „Prvo spasavajte decu!”

Čudnim slučajem, žena brodolomnika, poslušavši savet svoje služavke, napravila je sebi toga jutra upečatljivu glavu ratne udovice, sa po dve velike bore gorčine na oba ugla ustiju, i dva mala tužna podočnjaka, siva ispod plavih očiju.

Popevši se na stolicu, ona se obraća Predsedniku i zapomažući traži od njega vojni dodatak i pravo da na svojoj večernjoj haljini nosi pokojnikov sekstant.

Pošto se malo primirila, ona svojim pogledom usamljene žene neodređeno gleda u pravcu stola i, opazivši među predjelima sušenu haringu, jecajući mahinalno je uzima, onda se ponovo služi, misleći na admirala koji za života nije tako često jeo haringu, a toliko ju je voleo. Stop. To šef protokola kaže da treba prestati s jelom jer Predsednik uzima reč.

Predsednik je ustao, nožem razbio vrh svoje ljuske da mu bude manje, malčice manje vruće.

On počinje da govori a tišina je takva da se čuju muve kako lete, čuju se tako razgovetno da se više ne čuje Predsednikov govor, a to je zaista šteta jer on upravo govori o movama, o njihovoj neospornoj koristi u svim oblastima, a posebno u kolonijalnim.

„... Jer bez muva ne bi bilo mahalica za teranje muva, bez mahalica ne bi bilo alžirskog beja, niti konzula... ne bi bilo ljage koju je trebalo sprati, ne bi bilo maslina, ni Alžira, ni velikih žega, gospodo, a kad je velika žega, putnicima treba nega i još mnogo čega...”

Ali kad je movama dosadno one crkavaju, a sve te prastare priče, sve te statistike izazivaju u njima duboku potištenost i one počinju da odvajaju prvo jednu, pa drugu nožicu od tavanice i ginu kao muve, padajući u tanjire... na plastrone, mrtve kao što se kaže u pesmi.

„Najplemenitija čovekova tekovina je konj”, kaže Predsednik..., „i kad bi samo jedan ostao, ja bih bio taj.”

To je kraj govora; kao trula narandža koju nevaspitani deran iz sve snage baci na zid, MARSELJEZA grune i popraska sve gledaoce sivomaslinastom bojom i limenim zvukom; crveni u licu, oni se prse opijeni Istorijom Francuske i starim bordoom.

Svi stoje osim čoveka sa glavom Ruže de Lila, koji smatra da je dan slave došao i da, konačno, izvođenje nije tako loše, a onda se muzika postepeno stišava i majka sa glavom pokojnice koristi priliku da svoju ćerčicu gurne u pravcu Predsednika.

Sa cvećem u ruci devojčica počinje svoj kompliment: „Gospodine Predsedniče...” Ali tu je uzbuđenje, zapara, tu su muve i ona posrće, pada sa nosom zabijenim u cveće i zubima stisnutim kao vrtlarske makaze.

Čovek sa glavom podveza za kilu i čovek sa glavom apscesa priskaču, odnose malu, seciraju je, a majka je se odriče jer, našavši u devojčicinom redu igara skaredne crteže kakvi se retko viđaju, ne usuđuje se da pomisli da se diplomata, porodični prijatelj i čovek od koga zavisi očev društveni položaj, tako lakomisljeno zabavljao.

Sakrivajući beležnicu sa redom igara u nedra, ona ubode grudi malom belom olovkom i tužno zavapi, i njen

bol izaziva sažaljenje kod onih koji misle da je to prava tuga majke koja je izgubila dete.

Ponosna što je gledaju, zadovoljna što je slušaju, ona nastavlja da jeca i da zapeva:

„Gde je moja mila kći, gde je moja mala Barbara koja je davala travu zečevima, a zečeve kobrama?”

Ali Predsednik, kome nije prvi put da vidi kako deca umiru, daje znak rukom da se slavlje nastavi.

A oni koji su došli da prodaju ugallj i žito prodaju ugallj i žito i velika ostrva okružena vodom sa svih strana, sa drvećem na gumenim točkovima i stilski izrađenim metalnim klavirima da se ne čuje zapomagane domorodaca oko plantaža kada kolonisti šaljidžije probaju posle večere svoje automatske karabine.

Sa jednom pticom na ramenu, sa drugom u pantalonama, da bi je kasnije, kod kuće, ispekli, pesnici se vrzmažu po svim salonima.

„Ovo je”, kaže jedan od njih, „zaista vrlo uspelo.” Ali u oblaku magnezijumskog blica šef protokola je uhvaćen na delu, kako kašičicom za kafu meša ledenu čokoladu u velikoj šolji.

„Nema posebne kašičice za ledenu čokoladu, to je ludo”, kaže načelnik, „morali smo misliti na to, zubar ima zubarska klešta, hartija nož za sečenje hartije, a čorba čorbaluk.”

Ali odjednom svi počinju da se tresu jer je ušao čovek sa ljudskom glavom, čovek koga niko nije pozvao i koji na sto pažljivo spušta korpu sa glavom Luja XVI.

Nastaje zaista veliki užas, zubi, starci i vrata škljocaju od straha.

„Propali smo, odsekli smo glavu bravaru”, zapomažu spuštajući se niz gelender građani Kalea obučeni u košulje sive kao sivi soko.

Velika prestrašenost, graja, nelagodnost, propast sveta, opasno stanje, a napolju, u paradnoj uniformi, sa crnim rukama u belim rukavicama, stražar, koji vidi u potocima krvi i na svom koporanu jednu stenicu, misli da su kola krenula nizbrdo i da se treba počistiti dok još nije kasno.

„Da sam mogao”, kaže čovek smešeći se, „doneo bih vam i ostatke carske porodice koja počiva, kažu, u Kavaskom podrumu na Pighu, ali Kozaci koji plaču, igraju i služe piće ljubomorno čuvaju svoje pokojnike.

Ne može se imati sve, ja nisam Ruj Blas, nisam ni Kaljostro, nemam kristalnu kuglu, niti kafeni talog. Nemam bradu od vate koju imaju oni koji proriču. Ja mnogo volim da se smejem u društvu, ovde govorim za nepokretne bolesnike, recitujem svoj monolog za lučke radnike, snimam na fonografu za divne budale sa spoljnih buleva, a u vaš intimni kutak navratio sam sasvim slučajno.

Prvoga koji mi bude rekao: 'zaveži burazeru', ubiću ga. Niko ništa ne kaže, greši, samo sam se šalio.

Treba se malo i našaliti i ja bih vas, kad biste hteli, poveo da obidete grad, ali vi se bojite putovanja, vi znate ono što znate i to da je toranj u Pizi nakrivljen i da i vas hvata vrtoglavica kad se nagnete sa kafanske terase.

A dobro biste se zabavljali, kao Predsednik kad silazi u rudnik, Rodolf kad zalazi u birtiju da potraži snagatora, kao kad ste bili dete pa su vas vodili u zoološki vrt da vidite velikog mravojeda.

Videli biste prosjake bez krova nad glavom, gubavce bez zvečke, i ljude bez košulje kako leže na klupama, za trenutak, jer je zabranjeno ostati duže.

Videli biste ljude u prihvatilištima koji se krste da dobiju krevet i ogreju prozeble prste, i osmočlane porodice koje žive u jednoj sobi, imali biste sreću da vidite oca koga hvata njegova kriza, majku koja stežući najmlađe dete

tiho umire, ostatak porodice koji beži glavom bez obzira i koji, da ne živi kao crv, krčeći put prosipa krv.

Treba videti, kažem vam, vrlo je uzbudljivo, treba videti u času kada dobri Pastir vodi svoje ovčice na klanicu u Vileti, u času kada tatin sin zvučno otresa slinu o pločnik, u času kada deca iz dosade menjaju krevete u spa-vaonici, treba videti čoveka kako leži u svom gvozdenom krevetu u času kada će njegov budilnik zazvoniti.

Pogledajte ga, oslušnite kako hrče, on sanja, sanja kako odlazi na put, sanja da je sve u redu, sanja da ima svoj kutak, ali kazaljka na budilniku poklapa se sa prolaskom voza i čovek koji je ustao zavlaci glavu u lavor vode, ledene ako je zima, smradne, ako je leto.

Pogledajte ga kako žuri, ispija svoju belu kafu, ulazi u fabriku, radi, a još se nije probudio, budilnik nije zvonio dovoljno jako, kafa nije bila dovoljno jaka, on još sanja, sanja da je na putu, sanja da ima svoj kutak, naginje se kroz vrata, pada u vrt, pada na groblje, budi se i urla kao životinja, dva prsta mu nedostaju, mašina ga je ugrizla i, kao što možete misliti, to se moralo dogoditi.

Vi, štaviše, mislite da se to ne događa često, i da jedna lasta ne čini proleće, vi mislite da zemljotres u Novoj Gvineji ne sprečava vinograde u Francuskoj da rađaju, sireve da se prave i zemlju da se okreće.

Ali ja od vas nisam tražio da mislite; rekao sam vam da gledate, slušate, da biste se navikli, da ne biste bili iznenađeni kad budete čuli kako se lome vaši bilijari onoga dana kada pravi slonovi budu došli po svoju slonovu kost.

Jer tu tako malo živu glavu koju pokrećete pod mrtvim kartonom, tu bledu glavu pod smešnim kartonom, tu glavu sa svim njenim borama, učenim grimasama, jednoga dana ćete nehajno klimnuti i kad ona, odvojena od trupa, bude pala u strugotinu, vi nećete reći ni da ni ne.

A ako to ne budete vi, biće neko od vaših, jer vi znate basne sa vašim pastirima i psima, ne nedostaje vam moždano posuđe.

Ja se šalim, ali znate, kako neko reče, dovoljna je sitnica da promeni tok stvari. Malo praskavog pamuka u uvetu bolesnog monarha i monarh eksplodira. Kraljica dotrči do njegove postelje. Nema postelje. Nema više palate. Sve je u ruševinama i žalosti. Kraljica oseća da joj se razum muti. Da bi je okrepio, neki neznanac, sa prijatnim osmehom, daje joj lošu kafu. Kraljica pije, kraljica umire, a lakeji lepe etikete na dečiji prtljag. Čovek sa prijatnim osmehom se vraća, otvara najveći kofer, gura unutra prinčeve, stavlja katanac na kofer, kofer u garderobu i odlazi trljajući ruke.

A kad kažem, gospodine Predsedniče, gospođe, gospodo; kralj, kraljica, mali prinčevi, ja govorim uvijeno, jer se ne mogu razumno osuditi kraljeubice kojima kralj nije pod rukom ako ponekad upražnjavaju svoj dar u neposrednoj okolini.

Naročito među onima koji misle da je pregršt pirinča dovoljna da se jedna kineska porodica godinama hrani.

Među onim ženama koje se cerekaju na izložbama jer crna žena nosi na leđima crno dete, a one u svom belom trbuhu već šest ili sedam meseci nose belo i mrtvo dete.

Među trideset hiljada razumnih osoba, koje se sastoje od duše i tela, koje su defilovale u Briselu Šestog marta sa vojnom muzikom na čelu, pred spomenikom posvećenom golubu-vojniku, a među onima koji će defilovati sutra u Briv-la-Gajardi, Nožanu na Seni ili Sardeli za Žaru, pred spomenikom posvećenom mladoj foki koja je kao bilo ko drugi poginula u ratu...”

Ali jedna boca koju je bacio jedan ljubitelj goluba pogađa posred čela čoveka koji je pričao kako voli da se šali. On pada. Golub-vojnici je osvećen. Zvanične maske

nogama gaze čovekovu glavu, a devojčica, koja za uspomenu umače vrh svoga suncobrana u krv, ljupko se zaklakoće. Muzika nastavlja da svira.

„Odnosite ga”, kaže Predsednik, a čovek, položen na nosila, lica prekrivenog policijskom pelerinom, u vodoravnom položaju napušta Jelisejsku palatu, sa po jednim čovekom iza i ispred sebe.

„Treba se malo i nasmejati”, kaže on stražaru, a stražar ga gleda onim ukočenim pogledom kojim ponekad oni koji umeju da žive gledaju one koji to ne umeju.

Isečena na gvozdenoj roletni apoteke, zvezda svetlosti sija a, kao tri kralja što žude za mladencem Hristom, mesarski momci, prodavci perina i svi osećajni ljudi posmatraju zvezdu koja im kaže da je čovek unutra, da nije sasvim mrtav, da mu možda ukazuju pomoć i svi čekaju da izađe u nadi da će ga dokrajčiti.

Oni čekaju, a uskoro, četvoronoške, zbog malog otvora na roletni, istražni sudija ulazi u radnju, apotekar mu pomaže da ustane i pokazuje mu mrtvog čoveka, glave naslonjene na vagu za merenje novorođenčadi.

A sudija se pita, i apotekar gleda sudiju kako se pita, nije li to onaj isti čovek koji je bacio konfete na maršalova pogrebna kola i koji je nekada davno paklenu mašinu postavio ne bi li malog kaplara zaustavio.

A onda razgovaraju o svojim sitnim brigama, o deci, o bronhijama; dan se rađa, kod Predsednika vuku zavese.

Napolju je proleće, životinje, cveće, u Klamarskoj šumi čuje se žagor dece koja se smeju, proleće je, igla kompasa je poludela u svojoj kutiji, naočarac upada u bordel, velika dolikokefalka svaljuje se na sofu i pravi se luda.

Toplo je. Zaljubljene, fosforne šibice se grče na pločniku, proleće je, bubuljičavi gimnazijalci, i evo sultanove kćeri i ukrotitelja mandragora, evo pelikana, cveća na balkonima, premaleća.

Sunce sija za sve, ne sija u tamnicama, ne sija za one
koji rade u rudnicima,
za one koji čiste ribu
za one koji jedu smrdljivo meso
za one koji prave ukosnice
za one koji duvaju u prazne boce koje će drugi
piti pune
za one koji seku hleb svojim nožem
za one koji svoj godišnji odmor provode
u fabrikama
za one koji ne znaju šta treba reći
za one koji muzu krave a ne piju mleko
za one koje ne uspavljaju kod zubara
za one koji pljuju pluća u metrou
za one koji u podrumima prave nalivpera kojima
će drugi pisati da je sve u najboljem redu
za one koji imaju suviše da kažu da bi mogli
da kažu
za one koji imaju posla
za one koji ga nemaju
za one koji ga traže
za one koji ga ne traže
za one koji poje konje
za one koji gledaju svog psa kako skapava
za one kojima je hleb nasušni svakodnevni
otprilike nedeljni
za one koji se zimi greju po crkvama
za one koje vratar izbacuje napolje da se tamo
greju
za one koji trunu u bedi
za one koji bi hteli da jedu da bi preživeli
za one koji putuju pod točkovima
za one koji gledaju Senu kako teče

za one koje primaju u službu, koje otpuštaju,
 kojima daju povišicu, kojima smanjuju platu, kojima
 manipulišu, koje pretresaju, koje prebijaju
za one kojima uzimaju otiske prstiju
za one koje nasumice izvode iz redova i koje
 streljaju
za one koje izvode na defile kod Trijumfalne kapije
za one koji nigde u svetu ne mogu da se skrase
za one koji nikada nisu videli more
za one koji mirišu na lan zato što proizvode lan
za one koji nemaju vodovod
za one kojima preostaje samo plavi horizont
za one koji sneg posipaju solju za potpuno
 smešnu platu
za one koji stare brže od drugih
za one koji se nisu sagnuli da podignu čiodu
za one koji crkavaju od dosade nedeljom po podne
 jer posle nedelje dolazi ponedeljak,
 pa utorak, pa sreda, pa četvrtak, pa petak
 i subota
 i nedeljno popodne.

1931.

PRIČA JEDNOG KONJA

Dobri ljudi čujte tužbalicu
čujte priču o mome životu
o nevoljama svojim jedno siročče
da vam priča hoće
đi 'ajde kreni...
Jednoga dana jednom generalu
il' možda jedne noći
jednome generalu elem
dva konja pod njim pogiboše
dva konja velim
đi 'ajde kreni...
u životu se grdno pati
jedan konj beše moj jadni otac
a drugi jadna mati
pod krevetom su bili skriveni
na kome general je bio
ostavivši metež borbeni
general se na jugu krio.
On je sam sa sobom pričao
pričao čitave noći
pričao kako pati
i tako su moj otac
i tako moja mati
đi 'ajde kreni...
jedne noći mislim od dosade presvisli.
Moj porodični život nestao je tako
iskočivši iz noćnog stočića
u galopu sam pobegao lako
pobegao u veliki grad

u kome sve sija i blista
motorom stignem u Kapiz poritama
izvin'te govorim konjski
jednoga jutra stignem u Pariz kopitama
tražim da vidim lava
životinjskoga cara
al' me ruda žestoko
po nozdrvi udara
jer rat je bio
rat je još besneo
neko mi oglav namestio
mobilisan sam eto
i pošto je rat bio
pošto je rat još trajao
život je bio sve skuplji
a hleb ponestajao
što god je namirnica sve manje bilo
sve više su me gledali ljudi
pogledom čudnim
škljocali su im zubi
biftekom su me zvali
na engleskom pomislih obraćaju se meni
đi 'ajde kreni...
svi što su ostali živi
milovali me po grivi
čekali da se svalim
da naprave slavlje.
A u štali jedne noći
jedne noći dok sam spavo
čuh kao da neko kroči
išao je k meni pravo
onaj stari general
kao vampir se prikrao

s njim je bio major stari
mislili su da ja spavam
i pričali čudne stvari.
Pirinča na vodi dosta
neće više biti posta
kad mu u zob budu stigle
ove gramofonske igle.
Kao konju na vrtešci
u meni se sve okrenu
iz štale u šumi gustoj
nađoh se u istom trenu.

Ratno stanje je sad okončano
i stari general lepom smrću
u postelji svojoj je skončao
al' važno je da sam ja živ
jer sa životom nema šale
dobro večer
prijatno laku noć
moj gospodine generale.

LOV NA KITA

U lov na kita, u lov na kita,
Govorio je otac gnevnim glasom
Sinu Srećku pod šifonjerom,
U lov na kita, u lov na kita,
Što nećeš
Da ideš, ej?
A što da lovim to živinče,
Ništa mi nije učinilo, tata,
Idi, ćale, lovi sam,
Kad ti se sviđa,
Ja više volim d' ostanem kod kuće s majkom
I bata Gašom.
I otac na svom kitolovcu potpuno sam brodi
Po uzburkanoj vodi...
Otac na moru,
Sin kod kuće,
Kit van sebe.
Čorbaluk supe vruće
Prevrnu bata Gaša.
Bura je bila strašna,
Supa je bila slasna.
Srećko seo pa se vajko:
Sto ne odoh u lov, majko,
U lov na kita?
Zar priliku retku ja da upropastim
I brkove svoje kitom ne omastim?
Al' otvoriše se odnekuda vrata –
Mokar i zadihan pojavi se tata
Sa kitom na ramenu.

I na sto kita tresnu, životinju lepu
plavooku,
Što se ne viđa svakodnevno
pa reče plačevno:
Šta zurite, požurite,
Isecite ga, gladan sam, 'ocu da jedem.
Ali naš Srećko ustade kao od bede
Pogleda svoga oca u beonjače,
U beonjače plavih očiju,
Plavih kao u plavookog kita.
A što jedno živinče da sečem kad mi
ništa nije učinilo?
Neću, uzmite moj deo, reče.
I na zemlju baci nož,
A kit nož dograbi kako ga opazi
I na oca jurnu, skroz ga proburazi.
Joj, joj, reče bata Gaša.
Ovo meni na lov liči kad se love leptirići.
I evo
Evo Srećka gde čitulju sprema.
Dok majka zbog muža crninu oblači,
Kit dom razoreni gleda okom plačnim.
I odjednom zakuka:
Zašto ubih toga jadnog smetenjaka?
Goniće me odsad sila motornjaka,
Istrebiće celu moju retku felu.
Nasmejavši se preteće
Uputi se ka vratima,
Udovici uzgred reče:
Gospođo, ako me neko potraži,
Budite ljubazni i recite:
Kit je izašao, izvolite sest
I sačekajte ga ako vam ne smeta
Vratiće se opet kroz petnaest leta...